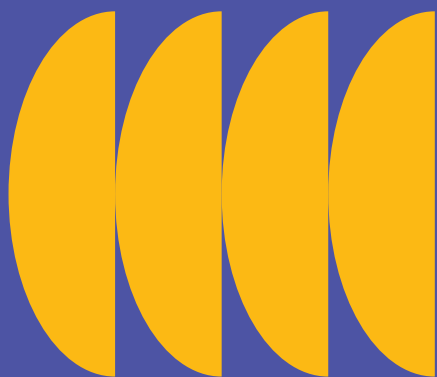

Od vizije do inovacije: Inspirativna putovanja žena u svetu tehnologije

EUROPE
HOUSE

Uvod

Učešće žena i devojaka u nauci, tehnologiji, inženjerstvu i matematici (STEM) nije samo pitanje zastupljenosti, već i napretka. Svako društvo koje želi da bude inovativno, da raste i napreduje mora da obezbedi ženama jednak pristup obrazovanju, mogućnostima i liderstvu.

Širom Evrope i ovde na Kosovu, Evropska unija radi na prevazilaženju jaza između polova/rodova u STEM-u podržavajući obrazovne programe, stipendije, mentorske inicijative i profesionalne mreže koje osnažuju mlade žene da istražuju, uče i vode. Kada žene i devojke imaju pristup znanju i tehnologiji, one ne samo da oblikuju svoju budućnost, već pomažu u izgradnji otpornijeg, kreativnijeg i naprednijeg društva. Više puta smo videli da kada žene u potpunosti učestvuju u digitalnim i inovacionim ekosistemima, one donose nove perspektive, empatiju i veštine rešavanja problema koje koriste svima. Njihov doprinos pokreće tehnološku transformaciju, od učionica do laboratorija za kodiranje, od startapova do javnih institucija.

Ova publikacija, „Od vizije do inovacije: Inspirativna putovanja žena u tehnologiji“, odaje posebno priznanje ženama koje su se usudile da naprave prvi korak u prostorima gde su često bile jedine, koje su izazove pretvorile u dostignuća i koje sada inspirišu druge da ih slede. Njihova putovanja nas podsećaju da je ravnopravnost u STEM-u, pored toga što je vrednost koju podržavamo, investicija u budućnost kakvu želimo da stvorimo: inkluzivnu, inovativnu i vođenu potencijalom svih.

Evropska unija ostaje posvećena ovoj viziji. Kroz svoju dugogodišnju podršku obrazovanju, istraživanju i digitalnim inovacijama na Kosovu, EU će nastaviti da pomaže u stvaranju prilika i mogućnosti za žene i devojke da vode, iniciraju i oblikuju bolje sutra.

Eva Palatova
Zamenica šefa Evropske unije na Kosovu

Sadržaj

Uvod	3
I – Inovatorke predvode put	6
Teuta Sahatćija	7
Dr. Edona Maljoku	8
Prof. dr Jelena Đokić	9
Vjolca Čavoli	11
II – Ponosimo se putovanjima žena u IT-u	12
Adeljina Neziri	13
Šćipe Neziri Vela	15
Bljerta Tači	17
Valjdet Merovci–Drmaku	19
III – Razgovori sa ženama koje prave promenu u IKT sektoru	21
Abetare Gojani	22
Jeta Zagragja	24
Donjeta Sahatćiju	26
Zana Tabaku	28
IV – Katalizatori promena	30
STIKK	31
Žene u STEM-u Kosova	31
Globalne devojke inženjerke (GEG Kosovo)	32
Devojke u IKT-u	32
V – Isticanje zajedničkih snaga	34
KosICT	35
DOKU.TECH	36
Svetska nedelja preduzetništva	37
VI – Edukatori koji otvaraju put devojka u svetu tehnologije	38
JCoders Akademija	39
Fondacija Kuća	40
Digitalna škola	41
VII – Mostovi koji spajaju obrazovanje sa prilikama i mogućnostima	44
VentureUP	45
Cactus Education	46
BIT Akademija	47
Centar za inovacije Gračanica	48
VIII – Transformacija: od učenice do preduzetnice	50
Zaključak	54

I – Inovatorke predvode put

Osnaživanje. Inspiracija. Inovacija. Akcija. Ove reči obuhvataju duh žena koje menjaju lice tehnologije na Kosovu i šire. Uz podršku Evropske unije, razne platforme stvaraju nove mogućnosti za devojke i žene koje žele da se usude, uče i grade svoju i budućnost drugih u STEM oblastima. Ova publikacija predstavlja priče, glasove, akciju i viziju žena koje ne čekaju da im se ustupi mesto u donošenju odluka, već sve to same grade.

Teuta Sahatćija

Izvršna direktorka, Žene u tehnologiji, Kosovo

Inspiracija na terenu

Kada sam započela karijeru kao programerka, nije bilo žena u programiranju, zapravo su i muškarci bili manjina u ovoj profesiji. Ali danas, na Tehničkom fakultetu, fakultetu na kojem sam studirala, devojke čine polovinu studenata. Za mene, ovo nije samo broj, već pokazatelj da je promena moguća.

Kroz moje angažovanje kao izvršne direktorke u organizaciji „Žene u tehnologiji Kosovo“ (neprofitna mreža koja osnažuje devojke i žene u STEM oblastima povezujući ih sa mentorima, pružajući obuke za razne veštine i zalažući se za jednake mogućnosti u tehnološkom ekosistemu širom Kosova), radila sam zajedno sa devojkaama koje žele da pokušaju, pogreše i ponovo probaju. Sa projektima poput „Dan devojaka u IKT-u“ i uz saradnju sa raznim drugim projektima, videla sam da kada se devojke osećaju podržano, one ne poznaju granice i

one se ističu. Kada vidim devojku ili ženu kako vodi, programira ili drži predavanja, znam da razume: „I ja to mogu.“ Ovo je prava promena. Moja poruka mladim devojkaama je: Ne čekajte da vam neko drugi otvori vrata. Otvorite ih same! Svaki kod koji napišete, svaka ideja koju razvijete, svaki korak napred je korak ka svetu koji vi želite da vidite. Čvrsto verujem da ste svetu tehnologije potrebne vi, potreban im je vaš glas, vaša inteligencija i empatija koju im samo vi možete doneti.

Dr. Edona Maljoku

Bivša zamenica ministarke prosvete (maj 2021. – jul 2023.)

Politike koje stvaraju mogućnosti

Moje putovanje ka podršci ženama i devojkama u STEM oblastima počelo je kao istraživačica, a kasnije i kao kreatorka politika. Kao akademkinja, proučavala sam društvene i psihološke barijere koje ometaju učešće žena u STEM oblastima dokumentujući stereotipe, porodična očekivanja i školske prakse koje često potcenjuju potencijal devojaka, uprkos njihovim visokim akademskim rezultatima. Iz tog razloga sam radila na razvoju politika i inicijativa koje pomažu devojkama da ostanu i napreduju u STEM oblastima, uključujući mentorstvo, stipendije i programe za isticanje pozitivnih uzora.

Poseban doprinos koji sam dala dok sam bila zamenica ministarke prosvete (maj 2021. – jul 2023.) bio je stvaranje „STEMminists“, nacionalne platforme za umrežavanje, mentorstvo i razmenu

iskustava za žene u STEM oblastima na Kosovu. Platforma pokazuje da kada se istraživanje, politike i zastupanje ujedine, mogu da se stvore prostori koji prevazilaze rodne barijere i stereotipe.

Porodična i društvena podrška su jednako bitne, jer poverenje i ohrabrenje koje devojke dobijaju u svom neposrednom okruženju često određuju odluku da nastave karijeru u STEM oblastima. Integracija održivih politika i kontinuirana podrška obrazovanju devojaka su neophodni za transformaciju njihovog talenta u stvarne mogućnosti za razvoj, inovacije i društveni uticaj. Čvrsto verujem da svaka devojka na Kosovu zaslužuje priliku da sebe vidi kao naučnicu, inženjerku i inovatorku.

Prof. dr Jelena Đokić

*Profesorka ekologije i
inženjerstva životne sredine,
Državni univerzitet u
Severnoj Mitrovici*

Profesorka inženjerstva kojoj je inspiracija bila Trepča

Rođena sam u rudarskom i metalurškom gradu, gde su moje dede radili u rudarskom kompleksu Trepča. Kada je došlo vreme da odlučim šta ću studirati, bilo je prirodno da nastavim porodično nasleđe i doprinesem zajednici kroz inženjerstvo i tehnologiju.

U početku je moja porodica bila malo neodlučna. Mislili su da je inženjerstvo preteško za devojkicu i savetovali su mi da studiram ekonomiju ili jezike. Ali to me je samo učinilo odlučnijom. Želela sam da dokažem da sam podjednako sposobna kao i svaki muški student. Zato sam izabrala da studiram inženjerstvo zaštite životne sredine na Fakultetu

tehničkih nauka (Državni univerzitet u Mitrovici), gde sada predajem kao redovna profesorka.

Kada sam započela karijeru, morala sam da dokazujem svoju posvećenost i kompetentnost među muškim kolegama. Vremenom sam izgradila svoju reputaciju na osnovu zasluga, shvatili su da nije bitno kojeg sam pola. U učionici sam postala mentorka i vodič mladim ženama koje traže nekoga ko veruje u njihov potencijal.

Danas vidim jasnu transformaciju. Mnoge devojkice studiraju tehnologiju i inženjerstvo i u većini slučajeva pokazuju izuzetnu posvećenost i rezultate. Sada mentorišem i doktorante i vidim koliko samopouzdanja i strasti mlade žene unose u nauku kada osećaju podršku.

Moja poruka mladim devojkama je jednostavna: budite uporne, strpljive i hrabre. Tražite znanje, verujte u sebe i nikada nemojte da dozvolite da stereotipi odlučuju o vašem izboru i putu. Uz porodičnu i institucionalnu podršku, žene u nauci mogu da postignu ravnotežu, inovacije i liderstvo. Obrazovanje nije samo karijera, ono je temelj istinske jednakosti.

Vjolca Čavoli

*Izvršna direktorka, STIKK
(Asocijacija za informaciono-
komunikacione tehnologije
Kosova)*

Uloženi napori i vizija za žene u IT-u

Ušla sam u svet tehnologije u vreme kada je prisustvo žena tamo bilo minimalno, a prvi izazovi bili su društvene predrasude sveta oko mene da je tehnologija zanimanje za muškarce, a bilo je prisutno i sistemsko odsustvo mogućnosti za profesionalni razvoj. Ipak, lična posvećenost i želja da budem deo sektora koji transformiše društvo motivisali su me da idem napred.

Danas se učešće žena u IT-u na Kosovu povećava svake godine, zahvaljujući posvećenosti organizacija, projekata i inicijativa osnaživanja žena u sektoru. Pomoć koju je Evropska unija pružila za jačanje sektora je izuzetna. Postoje ženski startapovi koji su počeli da rade zahvaljujući upravo toj pomoći. Stereotipi, nedostatak inspirativnih uzora i

ograničene profesionalne mreže i dalje predstavljaju prave prepreke za devojke koje ulaze u svet tehnologije. Da bi se prevazišle ove prepreke, pored mentorstva, stipendija i mogućnosti za posvećenu praksu, potrebno je podizanje svesti među roditeljima i nastavnicima, kao i politike rada koje podržavaju rodnu ravnopravnost i profesionalni razvoj žena.

Svakoj devojci koja sanja da postane deo IT sektora želim da kažem: tehnologija je oblast otvorena za sve koji imaju strast, kreativnost i istrajnost. Verujte u svoje sposobnosti, tražite podršku na pravim mrežama i sledite svoje snove odlučno. Svaki korak napred je primer koji pokazuje da žene i devojke pripadaju nauci, tehnologiji i inovacijama i da mogu imati snažan uticaj na budućnost Kosova.

II – Ponosimo se putovanjima žena u IT-u

U svakom kodu, u svakoj mreži i u svakoj ideji koja menja način na koji živimo, krije se ljudska priča; u mnogima od njih, devojka koja se usudila da ne odustane. Ovaj drugi deo prirodno sledi nakon vizija žena liderki, približavajući nam realnost truda, izazova i odlučnosti koji čine put u tehnologiji. Bljerta, Adeljina, Šcipe i Valjdete, svaka sa svojom pričom, dokazuju da put do uspeha nije uvek prav i lak, ali je moguć.

Adeljina Neziri

Istaknuta inženjerka u „Nettxio“-u

Inženjerka koja je „pokrila“ celo Kosovo Internetom

Njeno putovanje u svet telekomunikacija počelo je iz radoznalosti i inspiracije njene porodice. „Kao dete, divila sam se radu svog oca, uglednog inženjera u energetsom sektoru, i to me je motivisalo da pohađam Fakultet elektrotehnike i računarstva (Univerzitet u Prištini), sa fokusom na telekomunikacije. Ovo divljenje, zajedno sa mojom prirodom da uvek težim razvoju i učenju nečeg novog, olakšalo mi je da izaberem ovu oblast“, kaže inženjerka Adeljina Neziri.

Rad u ovom sektoru nije prošao bez izazova. „Najveći izazov je bio da uvek budem u toku sa brzim razvojem tehnologije, posebno u telekomunikacijama, kao i da pronađem ravnotežu između profesionalnog rada i porodičnog života“, kaže Adeljina. Međutim, njenoj strasti i posvećenosti

pridružilo se zadovoljstvo stvarnih dostignuća: „Kada se rad inženjera sprovede u delo i vidi se konačni uspešan ishod, to se smatra dostignućem. Prvo, ispunjava čoveka emocionalno i profesionalno, a zatim motiviše da se tu ne zaustavi.“

Jedno od najvažnijih dostignuća Adeljine Neziri je njen doprinos planiranju novih telekomunikacionih tehnologija u kompaniji IPKO, jednoj od najvećih telekomunikacionih kompanija, koja pokriva i urbana i ruralna područja Kosova. „Danas mreža pokriva više od 98% teritorije zemlje“, ističe ona. Za nju, uspeh se ne meri samo završenim projektom, već i održivošću i kontinuitetom u učenju i inovacijama: „Ako mogu da prate tehnološke promene, svi inženjeri će se osećati ostvareno u svom poslu.“

Mladim devojkama koje sanjaju da krenu njenim putem, Adeljina poručuje:

„Stalno podstičem mlade devojke da veruju u sebe i da slede svoje snove, uprkos preprekama ili predrasudama koje mogu da se pojave na tom putu. Mogućnosti za rad u različitim oblastima tehnologije su brojne, a kompanije nude sve više prostora za praksu i razvoj.“

Adeljina trenutno radi u kompaniji „Nettxio“, gde doprinosi telekomunikacionim uslugama za operatere u SAD, i naglašava da svaki profesionalni korak koji preduzmu mlade žene ima potencijal da otvori neka nova vrata.

Šćipe Neziri Vela

*Suosnivačica i predsednica,
Žene Kosova u energetici i
rudarstvu (ŽER-K)*

Od novinarstva do energetike i globalnog uticaja

Šćipino putovanje je počelo daleko od energetskeg sektora – kao novinarka na Radio-televiziji Kosova (RTK), koja je pokrivala teme mladih u post-konfliktnom društvu. „Tamo sam naučila koliko je važno dati glas temama koje utiču na ljude, ali i koliki uticaj javne politike mogu da imaju na naš svakodnevni život“, seća se ona. Taj početak ju je doveo do studija javne politike, a zatim i do specijalnog kursa o energetskej politici na Ročesterskom tehnološkom institutu (RIT), gde je otkrila da: „Iza svake energetske odluke stoji priča o razvoju, strategiji i društvenom uticaju. Energija nije samo proizvodnja električne energije, već tačka susreta tehnologije, politike i svakodnevnog života.“

Od tada, njena karijera se pokrenula od izrade zakona i strategija do upravljanja globalnim programima za Inicijativu za transparentnost ekstraktivnih industrija/delatnosti (EITI) u Oslu. „Nije to bio lak put. Ali izazovi su me učinili odlučnijom i motivisali me da odbijem da budem puki ‘simbolički učesnik’.“

Želja da podrži žene i devojke u energetskeom sektoru dovela ju je do osnivanja Mreže žena Kosova u energetici i rudarstvu. „Odlučile smo da više ne čekamo i stvorile smo mrežu za povezivanje i osnaživanje žena i devojaka koje rade u energetici i rudarstvu“, kaže ona. Danas mreža ima preko 100 članica i deo je globalnih mehanizama,

stvaramo inspirativne modele i mentorske prostore za nove generacije. Šćipe veruje da su žene ključno važne za energetska tranziciju: „Kada su žene deo procesa, diskusije su uravnoteženije, a rešenja kreativnija. Pravedna tranzicija ne može da se odigrava bez uključivanja žena, ne kao neke zakonske statističke obaveze, već kao neophodnosti za održivi razvoj. Takođe, iznela je svoj savet za devojke koje žele da krenu putem energetike:

„Ne ograničavajte sebe zbog straha ili stereotipa. Dobro se pripremite, potražite mentore i ne bojte se da se prijavite za pozicije koje vam deluju da su izvan vaše zone komfora. Svaki korak, čak i mali, doprinosi većoj promeni.“

Bljerta Tači

Izvršna direktorka, Otvoreni podaci Kosovo

Put Bljerte Tači u svet tehnologije

„Moje putovanje u tehnologiju nije počelo nekim jasnim planom, već dubokim osećanjem radoznalosti“, kaže Bljerta Tači. U svom preduniverzitetskom obrazovanju, osećala je da je logika i rešavanje problema više privlače od teorija. „Privlačio me je način na koji su oprema, programi i strukture funkcionisali. To me je prirodno dovelo do računarskog inženjerstva na univerzitetu, do jedine oblasti u kojoj sam mogla da istražujem i izazivam sebe svaki dan“, objašnjava ona.

I bilo je izazova. Kada sam završila studije, tržište rada je bilo teško: visoki zahtevi, minimalno iskustvo i malo mogućnosti za učenje u praksi. „Umesto da se povučem, pohađala sam obuku nakon radnog vremena, sama sam testirala tehnologiju i nastavila svoje učenje i usavršavanje malim, ali stabilnim

koracima. Shvatila sam da se uspeh ne meri samo veštinom, već i strpljenjem i doslednošću“, kaže Bljerta.

Upoznavanje sa konceptom otvorenih podataka bio je presudan trenutak. „Više to nije bila samo tehnologija za tehnička rešenja, već tehnologija za građansko osnaživanje“, kaže ona. To ju je navelo da se pridruži organizaciji Otvoreni Podaci Kosovo (Open Data Kosovo) neprofitnoj organizaciji koja razvija digitalne alatke i rešenja za otvorene podatke kako bi institucije bile transparentnije i odgovornije. „Tehnologija nije neutralna! Način na koji je dizajnirana i kako se koristi može ili da ojača ili da oslabi demokratiju, jednakost i socijalnu pravdu“, ističe Bljerta.

Njeno iskustvo u „Otvorenim Podacima Kosovo“ ojačalo je njeno uverenje da tehnologija i saradnja mogu da pokrenu promene. Na osnovu tog iskustva, kasnije je osnovala „ZenVen Coworking Space“, „mešavinu kućnog mira i produktivnosti u kancelariji“, kako ona voli da kaže. „ZenVen“ je dom mnogih uspešnih priča: profesionalaca koji su počeli sami i formirali timove, saradnje koje su počele u kafiću i pretvorile se u finansirane projekte, preduzeća iz dijaspore koja su pronašla prostor za ulaganje u svojoj domovini. Bljerta zna da put mladih žena u IT-u nije uvek lak i bez prepreka. „Postoje prepreke koje nisu samo tehničke: nedostatak samopouzdanja, rodni stereotipi i nedostatak uzora i profesionalnih mreža za razvoj. Ali sve što je nekad potrebno je možda samo jedan korak, jedan napor, jedna pomoć“, kaže ona. „Ono što bih želela da poručim devojkama je: probajte! Budite radoznale, budite uporne, učite svaki dan.“ U narednih 5 do 10 godina, Bljerta želi da vidi više žena na vrhu tehnološkog razvoja.

„Želim da vidim žene koje su osnivačice kompanija i liderke u inovacijama. A da bi to bilo moguće, imam i svoju odgovornost: kroz stvaranje prostora, mentorstvo, lični primer i zajednicu.“

Valjdete Merovci-Drmaku

Inženjerka, Termokos (Javno preduzeće za daljinsko grejanje, Priština)

Žena koja se „drznula“ da postane inženjerka mašinstva

Kada se Valjdete Merovci-Drmaku upisala na Tehnički fakultet Univerziteta u Prištini 1997. godine, bila je jedina devojka koja je studirala mašinstvo u svojoj generaciji. Pre toga, završila je dve i po godine tehničkih studija u Uroševcu, nakon čega je usledila dvogodišnja pauza pre nego što je nastavila školovanje u Prištini.

„Tehničke studije su bile veoma ozbiljan izazov, ali ponos i poštovanje koje su mi pokazali profesori i kolege motivisali su me“, seća se ona. Ovo rano iskustvo oblikovalo je hrabrost i odlučnost, koja će je pratiti tokom cele karijere. Nakon diplomiranja, Valjdete je počela da radi u KFOR-u kao inženjerka za kontrolu kvaliteta u građevinarstvu, a zatim u

Ministarstvu trgovine i industrije. Kada se prijavila za posao u Termokosu, javnoj kompaniji za grejanje, zaposlena je, a dve nedelje nakon što je počela da radi, izabrana je za vršioca dužnosti direktora Odeljenja za mašinsko održavanje. „Vođenje odeljenja sa 45 zaposlenih bio je veliki izazov, ali sam imala podršku svojih kolega“, kaže ona.

U Termokosu, Valjdete je doprinela razvoju mreže, održavanju kotlova i instalaciji opreme, u vreme kada

je kompanija radila na lož-ulje. Danas je zadužena za koordinaciju između Termokosa i brojnih institucija i prati velike razvojne projekte, kao što su kogeneracija i solarna energija. „Zahvaljujući projektima i podršci Evropske komisije, Termokos postaje efikasniji i ekološki prihvatljiviji“, kaže Valjdete. Ipak, pored tehničkih projekata, Valjdetina priča je i priča o hrabrosti i posvećenosti.

*„Ohrabrujem i želim da
podstaknem devojke da se
bave tehničkim karijerama.
Žene i devojke su posvećene i
odgovorne menadžerke. Ne treba
da se plaše izazova i uvek će
uspeti.“*

III – Razgovori sa ženama koje prave promenu u IKT sektoru

Prateći priče žena koje su predvodile put i postavile temelje u oblasti tehnologije, ovaj odeljak pruža pregled žena koje trenutno prave razliku u IKT sektoru. Ovi intervjui su više od biografija; oni su svedočanstvo nove ere u kojoj žene ne samo da učestvuju već se i vode svojom vizijom, hrabrošću i kompetentnošću. Od programiranja do digitalne bezbednosti, od preduzetništva do društvene transformacije, ove žene su sile koje oblikuju budućnost.

Abetare Gojani

Izvršna direktorka, Fondacija Kuća

Glas koji otvara vrata devojkama u tehnologiji

U delatnosti u kojoj se rodne predrasude i dalje osećaju, Abetare Gojani je odlučila da odbaci ograničenja koja su drugi postavili. „Moji počeci nisu bili laki“, kaže ona. „Upustila sam se u oblast u kojoj je odsustvo žena na menadžerskim ili tehničkim pozicijama bilo očigledno. Ali iskustvo sa devojkama koje nisu mogle da ubede svoje porodice da žele da krenu putem tehnologije podstaklo me je da se više angažujem. To je postala motivacija za moju misiju: da razbijem taj okoreli mit da je tehnologija ekskluzivno muška oblast.“

Ova misija nije ostala samo ideja. Tokom proteklih nekoliko godina, Abetare je bila uključena u mnoge programe koji su imali direktan uticaj na devojke i mlade žene na Kosovu, pružajući pristup obuci,

mentorstvu i mogućnostima koje su za devojke nekada izgledali nedostižni. „Iskustvo koje nikada neću zaboraviti“, seća se ona, „bilo je kada smo tokom pandemije uspeli da podržimo 190 devojčica iz romskih, aškalijjskih i egipćanskih zajednica laptopovima i osnovnom obukom. Mnoge od njih danas nastavljaju svoje obrazovanje ili su se upisale u naše napredne programe. To je bio trenutak koji mi je dokazao da promena može da počne jednim računarom, ali se završava boljim životom.“

Na svakom koraku, Abetare

je osećala i skepticizam i inspiraciju. „Ja, kao i mnoge druge devojke, suočavala sam se sa pitanjima poput „Zašto si u tehnologiji?“ ili „Zar ovo nije oblast za muškarce?“ ali ono što me je podstaklo da nastavim bila je želja da pokažem da žene ne samo da imaju mesto u ovoj oblasti, već mogu da budu i liderke i inspirativni uzori.“

Ova vizija dovela je do osnivanja Fondacije Kuća, gde Abetare Gojani ima funkciju izvršne direktorke, to je organizacija koja je pomogla preko 50.000 mladih ljudi na Kosovu da razviju veštine u IKT-u, STEM-u i inovacijama već više od decenije. Međutim, Abetare ostaje realna:

„Statistika i dalje pokazuje značajne rodne nejednakosti u IKT kompanijama. To znači da ovo putovanje nije završeno i da još uvek imamo mnogo posla, ali verujem da se promena dešava svaki put kada devojka odluči da ne odustane.“

Jeta Zagrađa

Osnivačica i izvršna direktorka, „AnchorzUp“

Jeta, graditeljka digitalnih mostova između Kosova i sveta

Nakon završetka studija u SAD-u 2015. godine, Jeta Zagrađa je odlučila da se vrati na Kosovo kako bi izgradila karijeru u delatnosti koja transformiše svaki aspekt života, tehnologiji. Njeno rano iskustvo u albanskoj pretraživačkoj platformi „Gjirafa“ i platformi za elektronsku trgovinu „Cactus“, jednoj od prvih kosovskih kompanija za IT i razvoj softvera, postavilo je temelje za karijeru koja će se uskoro širiti neverovatnom brzinom. Dve godine nakon povratka na Kosovo, 2017. godine, zajednički je osnivač „UCX“-a, kompanije koja je uspela da poraste na preko 90 zaposlenih i uspešno je prodana 2021. godine. Danas, kao osnivačica „AnchorzUp“-a, Jeta vodi kompaniju koja razvija digitalna rešenja za klijente u Americi, Švajcarskoj, Australiji i

Kanadi, pozicionirajući Kosovo na globalnoj mapi inovacija.

Put do uspeha nije bio lak. Izgrađen je na upornim naporima, posvećenosti i hrabrosti da se ide napred čak i u trenucima neizvesnosti. Izazovi poput obezbeđivanja investicija, izgradnje timova, stvaranja organizacione kulture koja ceni profesionalizam i inkluziju ili suočavanja sa predrasudama prema kosovskom tržištu dodatno su ojačali njenu viziju. „Svako postignuće je rezultat doslednog rada, posvećenosti i hrabrosti da se uči i iz neuspeha“, ističe ona.

Za Jetu, profesionalni uspeh i porodica nisu izbori koji se međusobno isključuju. Mogu da koegzistiraju kada postoji razumevanje i fleksibilnost na radnom mestu.

„Kada žene pomažu jedna drugoj, ceo sistem ima koristi. To je pravo značenje osnaživanja.“

Donjeta Sahatčiju

*Direktorka / šefica kampusa,
42 Tirana*

Od opštinske kancelarije do nove digitalne generacije

Za Donjetu Sahatčiju, tehnologija nije samo kod ili ekran, već je to način da se ljudi zbliže. Ona je uvek bila tu, na svakom koraku njenog putovanja, od univerziteta duboko ukorenjenog u IT-u do upravljanja digitalnim kompanijama, gde je razumela da svaki pravi sistem počinje komunikacijom i saradnjom.

Kada je prešla iz industrije u opštinu, Donjeta je počela tehnologiju da posmatra drugačije, kao alat za pametnije, bliskije ljudima i više inkluzivno upravljanje. Kao zamenica gradonačelnika Prištine, od februara 2022. do 2024. godine, koristila je svoju ulogu da stvori mogućnosti za žene: digitalnu obuku, uključivanje u lokalne politike zapošljavanja i prostore gde mlade devojke mogu da pokušavaju, razmišljaju i grade.

*„Često sam bila
jedina žena
za stolom,
ali nikada
nisam želela
da budem
poslednja, jer
svaki put kada
devojka osvoji*

mesto koje zaslužuje, otvara se put za drugu posle nje.”

Od radionica kodiranja za preko pet hiljada devojaka, do digitalizacije procesa koji olakšavaju život žena, za Donjetu jednakost nije cilj, već način da se razvoj istinski ostvari u celosti i suštinski.

Danas, u besplatnoj školi programiranja „42 Tirana“, koja koristi model učenja među vršnjacima i deo je globalne mreže „42“, ona sebe vidi kako mlađoj generaciji pruža ono što je nekada tražila za sebe: priliku da veruje da i ovde može da stvori nešto što može da promeni svet.

Zana Tabaku

Osnivačica „APPDEC“

Od magije prvog pogleda na ekran do veštačke inteligencije

Zana Tabaku je imala samo 13 godina kada je prvi put videla računar. „Bilo je to posle rata na Kosovu, u vreme kada je tehnologija bila i luksuz i nada. Kada sam videla ekran kako reaguje na moje komande, osećala sam se kao da prisustvujem nekoj magiji“, seća se ona. Za devojkicu koja je odrastala u stvarnosti rekonstrukcije, ta hladna svetlost ekrana postala je simbol novog sveta, sveta koji je govorio jezikom mogućnosti. Iako je kasnije izabrala da studira engleski jezik i književnost na Univerzitetu u Prištini, njena strast prema tehnologiji je nije ostavila na miru. Upisala se na programersku akademiju u vreme kada su devojke u ovoj oblasti bile gotovo nevidljive. „Bila sam jedina devojka u svojoj grupi, ali sam znala da tamo pripadam“, kaže ona. To iskustvo, izgrađeno između linija

kodiranja i vere, dovelo ju je na put koji je definisao njenu karijeru, od njenog prvog kodiranja do veštačke inteligencije. Sa 23 godine, Zana je osnovala kompaniju „Appdec“, postavši jedna od prvih žena na Kosovu koja je osnovala kompaniju u oblasti IKT-a. „U to vreme, to je bilo nešto neviđeno“, seća se ona. Sa programom „Junior Giks“, koji je zajednički osnovala kako bi inspirisala mlade ljude u oblastima STEM-a, pomogla je preko 500 srednjoškolaca da steknu praktične veštine u tehnologiji, inovacijama i kritičkom razmišljanju. Preko 80% njih je nastavilo studije u oblastima vezanim za IKT sektor, a mnogi od njih su već zaposleni u lokalnim i međunarodnim kompanijama.

„Najveći uticaj kompanije ne meri se proizvodima koje isporučuje, već ljudima koje neguje i inspiriše.“

Danas, Zana vidi budućnost u veštačkoj inteligenciji, oblasti koju opisuje kao „najnapredniji način da se svet razume i učini pravednijim“. Njen cilj je da razvije inovacije koje čuvaju ljudsku suštinu tehnologije i izgradi ekosistem u kojem su žene i devojke deo svakog nivoa digitalne transformacije.

IV – Katalizatori promena

U izgradnji ravnopravnije i inkluzivnije digitalne budućnosti, uloga organizacija koje deluju kao most između potencijala žena i stvarnih mogućnosti je neophodna. Ovo poglavlje prikazuje institucionalne i zajedničke temelje koji osnažuju individualni uspeh mnogih žena koje smo do sada predstavili. Bez ovih katalizatora promena, mreža, programa, inkubatora i inicijativa, talenat često ostaje nerazvijen, dok snovi mladih žena ostaju nepodržani. Shodno tome, Evropska unija, kroz podršku ovim strukturama, ulaže u društvenu i profesionalnu infrastrukturu koja omogućava priče o uspehu. U ovom poglavlju predstavljamo neke organizacije i mreže koje deluju kao katalizatori promena, povezujući devojke sa obrazovnim mogućnostima, mentorstvom i putevima ka karijeri u tehnologiji.

STIKK – Glas IKT sektora i lider transformacija

Kosovsko udruženje za informacione i komunikacione tehnologije (STIKK), osnovano 2008. godine, razvilo se u jednu od glavnih organizacija koje predstavljaju IKT kompanije u zemlji. Trenutno okuplja više od 100 članova i svojim aktivnostima pokriva više od 60% tržišta rada u sektoru IKT i preko 75% godišnjeg prometa sektora. STIKK nije samo reprezentativna organizacija, ona takođe promoviše transformaciju, a za to je zahvalna podršci Evropske unije.

STIKK je osnovao „Tech Park Priština“, inkubator koji pruža dvogodišnju podršku i modernu infrastrukturu za rast i međunarodno širenje 25 startupova. Projekat „STAR UP“, koji finansira EU, imao je ključnu ulogu u funkcionisanju parka kao prostora za inovacije i preduzetništvo.

STIKK i njegovi partneri takođe organizuju izdanja „Nedelja devojaka u IKT-u“ na Kosovu, inicijative koje uključuju devojke u tehničke aktivnosti, mentorske seminare i izložbe. U 2025. godini, seminari su održani u 9 institucija u 8 opština širom Kosova, sa preko 300 devojaka učesnica i 15 profesionalnih mentora iz lokalnih međunarodnih organizacija i kompanija.

Žene u STEM-u Kosova – Zajednica i umrežavanje devojaka u STEM oblastima

Na Kosovu, žene čine oko 56% svih studenata, oko 32% u STEM programima, dok u tehnološkom sektoru predstavljaju manje od 20% radne snage. Ove brojke ukazuju na to da su rodne razlike u STEM-u i dalje značajne.

Mreža „Žene u STEM-u Kosova“ je stvorena da okupi devojke i žene koje studiraju ili rade u nauci, tehnologiji, inženjerstvu i matematici, pružajući zajednicu koja nudi mentorstvo, radionice i mogućnosti profesionalnog umrežavanja. Danas, mreža obuhvata preko 50 uspešnih žena iz različitih STEM oblasti i tesno sarađuje sa državnim univerzitetima širom Kosova.

Globalne devojke inženjerke (GEG Kosovo)

Globalne devojke inženjerke (Global Engineer Girls – GEG Kosovo) je obrazovna inicijativa koju podržavaju „Limak“ Kosovo i UNDP, a koja kroz stipendije, mentorstvo i prakse osnažuje devojke da se bave inženjerskim i STEM karijerama. Kroz ovaj program, devojke i mlade žene su dobile pristup ne samo finansijskoj podršci već i vrednom praktičnom iskustvu i profesionalnom vođstvu.

Cilj inicijative je da se obezbedi da uspeh žena u STEM-u ne ostane samo individualno dostignuće, već da to postane put koji inspiriše i podstiče druge mlade žene da uđu i napreduju u ovim oblastima.

Devojke u IKT-u – Pokret koji pravi razliku na terenu

„Osnaži, inspiriši, inoviraj“ je moto koji vodi pokret Devojke u IKT-u, koji promoviše učešće devojaka u tehnologiji. Na Kosovu, pokret koordinira „DigiWomen Cluster“ Kosovo, mreža tehnoloških kompanija koje vode žene, a koje posluju pod pokroviteljstvom STIKK-a (pogledajte članak STIKK-a na strani 11).

Tokom Nedelje Devojaka u IKT-u, mlade žene su uključene u seminare, praktične aktivnosti i umrežavanje sa mentorima.

Izdanje za 2025. godinu održano je u obrazovnim institucijama u Prištini, Peći, Đakovici, Prizrenu i okolnim opštinama, a obuhvatalo je i privatne i javne institucije. Ukupno je oko 300 devojčica i devojaka učestvovalo u interaktivnim panelima, upitnicima i mentorskim sesijama sa stručnjacima iz oblasti tehnologije i biznisa.

V – Isticanje zajedničkih snaga

U brzo promenljivom ekosistemu, osnaživanje žena u tehnologiji ne dešava se slučajno. Ono se gradi kroz saradnje, forume i događaje koji grade mostove između mladih žena, delatnosti i institucija koje veruju u jednakost i inovacije. Na Kosovu su neke od ovih inicijativa postale pravi stubovi razvoja.

Ovaj odeljak je suštinski značajan za publikaciju jer pokazuje da osnaživanje polova u tehnologiji nije izolovan napor, već počiva na saradnji, razmeni znanja i platformama koje podržavaju put od ideje do implementacije. Takve zajedničke inicijative stvaraju okruženje u kojem se ženski talenat ne samo prepoznaje već sve više raste i buja.

„KosICT” – Kada industrije i delatnosti udruže snagu sa obrazovanjem

„KosICT”, najveći tehnološki festival koji organizuje STIKK, nalazi se u srcu tehnološkog ekosistema na Kosovu. Ovaj godišnji događaj je više od konferencije; to je most koji povezuje akademsku zajednicu, različite delatnosti i mlade talente.

Kroz „B2B” sesije upoznavanja, međunarodne govornike i prezentacije startapova, „KosICT” nudi prostor gde devojke i mlade žene imaju priliku da upoznaju mentore, kompanije i investitore koji mogu da promene njihov profesionalni put.

U poslednjim izdanjima, poseban fokus je stavljen na rodnu inkluziju i učešće devojaka u tehnologiji. Uz podršku projekata koje finansira i podržava EU, kao što su „STAR UP” i „TechPark Priština”, desetine devojaka su pohađale obuke, zaposlile se u IKT kompanijama ili su pak osnovale sopstvene startapove. Ova vrsta saradnje otvara vrata ovih delatnosti novoj generaciji profesionalaca koji menjaju način na koji se tehnologija doživljava na Kosovu.

DOKU.TECH – Inspiracija između umetnosti, tehnologije i promena

U atmosferi koja kombinuje kulturu sa inovacijama, DOKU.TECH je postao jedan od najinspirativnijih događaja za mlade ljude, a posebno za devojke koje žele da pronađu svoje mesto u tehnologiji.

Od svog osnivanja 2014. godine, ovaj festival je okupio preko 15.000 učesnika i preko 100 međunarodnih govornika, transformišući Prizren u centar dijaloga između umetnosti, nauke i digitalnog društva.

Svako izdanje DOKU.TECH-a donosi teme koje oblikuju budućnost: veštačku inteligenciju, digitalnu etiku, sajber bezbednost i društveni uticaj tehnologije. Organizatori festivala ističu da je učešće žena govornica u poslednjim godinama dostiglo oko 40%, što ovaj događaj čini modelom rodne zastupljenosti u tehnologiji.

Na DOKU.TECH sceni mlade devojke pronalaze inspiraciju i izvan tehnologije: uče o saradnji, hrabrosti i kreativnosti. Jedan od najnovijih panela, „Ubrzavanje zastupljenosti žena u veštačkoj inteligenciji“, naglasio je potrebu da žene budu uključene u proces kreiranja digitalnih rešenja i u donošenje odluka, jer, kako je rečeno, tehnologija budućnosti mora da odražava glas i raznolikost svih.

Svetska nedelja preduzetništva – Prostor koji povezuje inovacije sa delovanjem

Svetska nedelja preduzetništva (Global Entrepreneurship Week – GEW) je globalna inicijativa koja inspiriše milione mladih ljudi u preko 200 zemalja da se upuštaju u poduhvate, stvaraju i inoviraju. Na Kosovu GEW organizuje Inovacioni centar Kosova (ICK), vodeći centar koji podržava startapove kroz inkubaciju, obuku i programe zajednice, u saradnji sa preko 45 partnerskih organizacija, što ga čini jednom od najvažnijih platformi za promovisanje preduzetništva, inovacija i razvoja startap ekosistema.

Svako izdanje GEW-a donosi aktivnosti koje povezuju kreativnost sa praktičnim rešenjima: takmičenja u inovativnom dizajnu, interdisciplinarne radionice, poslovne prezentacije i sastanke sa lokalnim i međunarodnim investitorima. U izdanju za 2025. godinu, održanom u saradnji sa školama, univerzitetima i inovacionim centrima širom Kosova, događaji su održani u devet institucija u osam opština, angažujući preko 300 mladih žena i 15 profesionalnih mentora iz lokalnih i međunarodnih organizacija i kompanija. Učesnice su radile na projektima koji povezuju tehnologiju, preduzetništvo i uticaj na zajednicu – nastavljajući misiju inspirisanja sledećih generacija žena inovatorki.

VI – Edukatori koji otvaraju put devojčkama u svetu tehnologije

Ako postoji jedan ključni faktor koji određuje dugoročni uspeh učešća žena u tehnologiji na Kosovu, to je obrazovanje. Obrazovanje ne samo kao formalni sistem, već kao iskustvo izgrađeno primerima, mentorima i liderima koji ne zadržavaju znanje za sebe, već ga dele kako bi pomogli drugima da napreduju. Ovo poglavlje ističe ličnosti koje postavljaju ovaj temelj – žene koje, kroz nastavu, mentorstvo i stvaranje novih obrazovnih institucija, otvaraju put generacijama koje dolaze.

„jCoders“ Akademija – Od đaka i studenata do mentora

Osnovan 2015. godine, „jCoders“ je među najvažnijim akademijama koje imaju za cilj razvoj digitalnih veština kod dece i mladih. Sa filijalama u Prištini, Južnoj Mitrovici, Gnjilanu i Peći, nudi kurseve programiranja, elektronike i robotike za uzrast od 7 do 18 godina.

Uz podršku Evropske unije za nekoliko projekata, pored tehničke nastave, „jCoders“ je stvorio ciklus uticaja gde su mnoge devojke koje su počele kao pripravnice sada već deo osoblja kao mentorke. Ovaj model ih ne samo osnažuje lično, već stvara i obrazovni lanac gde se inspiracija pretvara u konkretan uticaj.

Fondacija Kuća – Decenija stvaranja prilika i mogućnosti za devojke

Još jedan obrazovni stub je Fondacija Kuća, koja je bila pokretačka snaga vodećeg programa „Devojke u IKT-u“. U aprilu 2024. godine, na kampusu Ročesterskog tehnološkog instituta (RIT) na Kosovu, ovaj program je obeležio svoju desetogodišnjicu konferencijom na kojoj su predstavljena dostignuća: preko 3.000 devojčica je prošlo kroz njegovu obuku, mentorstvo i aktivnosti.

U ovom prostoru, devojke se susreću sa uzorima iz privatnog, akademskog i institucionalnog sektora – stvara se mreža koja ih povezuje sa stvarnim mogućnostima i podiže njihovo samopouzdanje za ulazak u STEM oblasti.

Važno je napomenuti da program doseže i do devojaka iz nevećinskih zajednica širom Kosova, obezbeđujući tako da mogućnosti u tehnologiji i obrazovanju budu inkluzivne i dostupne svima. Kroz inicijative kao što je Katalizator inovacija za manjine koji sprovodi Fondacija Kuća, desetine devojčica iz romskih, aškalijskih, egipćanskih, bošnjačkih, srpskih i goranskih zajednica stekle su digitalne i finansijske veštine, učestvovala u mentorskim sesijama i razvijale projekte u zajednici koji koriste tehnologiju za društveni uticaj. Ove inicijative ne samo da grade samopouzdanje i zapošljivost, već i stvaraju uzore koji inspirišu druge mlade žene da slede slične puteve.

Digitalna škola – Liderstvo unutar samog sistema

Digitalna škola, koju je osnovala i vodi Hana Ćerimi, jedna je od najuspešnijih inicijativa na Kosovu, koja kombinuje tehnološko obrazovanje sa rodnom inkluzijom.

Sa osobljem koje čini preko 67% žena i pristupom koji promoviše aktivno učešće devojčica, škola je transformisala tehnološko obrazovanje u inkluzivno i inspirativno okruženje. Na Nedelji devojčica u IKT 2024, više od 100 devojčica učestvovalo je u radionicama i aktivnostima koje je razvila ova škola, gradeći samopouzdanje i nove kompetencije.

Veliko međunarodno dostignuće obeleženo je potpisivanjem sporazuma sa „Berlitz”-om, globalnim liderom u obrazovanju i obuci jezika, koji otvara put proširenju programa Digitalne škole na oko 500 lokacija širom sveta,

pretvarajući lokalnu inicijativu u uspešnu priču sa međunarodnim uticajem. U međuvremenu, Hana je postala jedna od najuticajnijih ličnosti i pomaže u promeni ove oblasti. Ona je stvorila obrazovni model koji ne samo da prenosi znanje o tehnologiji, već i inspiriše.

„Od samog početka, privlačila me ideja da kroz tehnologiju može da se stvori nešto što zaista utiče na ljude, rešenje, iskustvo, nova prilika“, kaže Hana, ukazujući da je njena motivacija uvek bila vezana za društveni uticaj tehnologije.

Digitalna škola je izgrađena na filozofiji da tehnologija treba da bude dostupna svima, posebno devojkama i ženama koje su tradicionalno bile isključivane iz ove oblasti.

„Biti uzor mladim ženama je odgovornost, ali i privilegija. Podstičemo devojke da budu samouverene, da eksperimentišu i da donose smele odluke. Jer tehnologija nije samo kodiranje, to je kreativnost, to je rešavanje problema i to je način da postanu liderke budućnosti“, naglašava ona.

Za Hanu, pravi uspeh se ne meri samo statističkim podacima o učešću devojčica u STEM-u, već i transformacijom koja se dešava kada mlada devojka sebe vidi kao stvaraoca, a ne kao pukog korisnika tehnologije.

VII – Mostovi koji spajaju obrazovanje sa prilikama i mogućnostima

Na Kosovu, održiva digitalna ekonomija ne može da se razvije bez jake veze između obrazovanja i tržišta rada. Ova veza se gradi kroz posredničke institucije kao što su „VentureUP“, „Cactus Education“ i „BIT Akademija“, gde se teorija susreće sa praksom i gde se mladi ljudi, posebno devojke, pripremaju za stvarni svet rada i inovacija.

„VentureUP“ – Veza između univerziteta i tržišta rada

Jedan takav primer je i „VentureUP“ Centar za preduzetništvo i zvanični inkubator Univerziteta u Prištini, koji je pomogao da preko 50.000 mladih ljudi spoji akademsko znanje sa praktičnim i preduzetničkim iskustvima. U saradnji sa stručnjacima iz delatnosti i uz podršku Evropske unije, „VentureUP“ osmišljava programe obuke, bira instruktore i predavače i pruža mogućnosti za praksu ili zapošljavanje učesnicima koji ovo uspešno završe. Samo u 2024. godini 160 mladih ljudi, uključujući i 92 devojke, završilo je jedan od deset programa obuke koji su im ponuđeni. Od osnivanja do sada je preko 3.000 studenata učestvovalo u različitim programima, a 45% njih je zaposleno u privatnom sektoru.

„Cactus Education“ – Digitalno obrazovanje sa praktičnim pristupom

Sa svojim pristupom „kooperativnog obrazovanja“, „Cactus Education“ ustanova za stručno obrazovanje, predstavlja inovativni model integrisanog obrazovanja u oblasti tehnologije. Učenici pohađaju teorijski deo u školi i obavljaju stručnu praksu u tehnološkim kompanijama, gradeći praktično iskustvo koje ih približava tržištu rada.

Licencirana od strane Ministarstva prosvete i akreditovana od strane Nacionalnog organa za kvalifikacije, „Cactus Education“ je prva dvogodišnja stručna škola na Kosovu koja nudi praktični model učenja u saradnji sa poslovnom delatnošću.

U okviru projekata koje podržavaju Evropska unija i međunarodni partneri, ova institucija je razvila programe koji osnažuju devojke i žene u tehnologiji kroz obuku, mentorstvo i stručnu praksu. Projekti poput „Skill Factory“ i „Cooperative Training“ (CT) imaju za cilj da povećaju zastupljenost žena u IT sektoru i pomognu mladima da izgrade održive karijere na lokalnom i međunarodnom digitalnom tržištu.

BIT Akademija – Tehnologija sa direktnim fokusom

Osnovana 2013. godine, BIT Akademija je među prvim institucijama na Kosovu koja nudi stručnu obuku u oblasti tehnologije, izgrađenu u skladu sa stvarnim potrebama tržišta rada. Kroz praktičan pristup „Unapredite veštine, istaknite se, zaposlite se“, akademija pomaže mladim ljudima da razviju tehničke i profesionalne veštine koje ih pripremaju za održive karijere u IT-u.

BIT Akademija je specijalizovana za obuke poput „Cisco“, „CCNA“, „QA“, web-razvoja –razvoja i upravljanja sistemima, nudeći individualno mentorstvo i kolaborativno okruženje za profesionalni razvoj. U okviru projekata podržanih od strane programa „Youth Online and Upwar“ — inicijative koju sprovodi Ministarstvo ekonomije Kosova kako bi se mladima obezbedile digitalne veštine i povezali ih sa online prilikama za zapošljavanje — Akademija je ponudila obuku iz programskog jezika „Python“, pružajući mladima priliku da steknu praktično znanje i pristup digitalnom tržištu.

Sa širokom mrežom predavača i stručnjaka iz IT industrije, BIT Akademija pomaže u povećanju zastupljenosti devojaka i žena u tehnologiji, pretvarajući njihovu zainteresovanost za inovacije u opipljive karijere i dugoročni uticaj.

Centar za inovacije Gračanica

– Podrška za devojke u svetu tehnologije

Već nekoliko godina, Inovacioni centar Gračanica (ICG) radi na osnaživanju mladih ljudi kroz tehnologiju, inovacije i digitalno obrazovanje. Poseban fokus njegovih programa je na uključivanju žena i devojaka iz srpske zajednice, pomažući im da steknu samopouzdanje i veštine u oblasti tehnologije.

Kroz obuke za 3D štampanje, digitalni dizajn „Arduino“ programiranje i digitalnu pismenost, učesnice su naučile da kreativno primenjuju tehnologiju, od korišćenja „Canve“ i alati za Internet marketing do razvoja ručno rađenih proizvoda putem laserskog graviranja i 3D dizajna. U protekle tri godine, preko 60 žena i devojaka se pridružilo programima

ICG-a, a nekoliko njih je nastavilo da radi na pozicijama mentorki i asistentkinja na novim radionicama. Jedna učesnica, nakon završetka obuke za 3D dizajn, sada razvija sopstvene lokalne proizvode i obučava mlađe devojke – slikovit prikaz kako prilika vodi do osnaživanja. U budućnosti, ICG planira da pokrene „Devojke u inovacijama“, novi program za izgradnju tehničkih i liderskih veština među srednjoškolcima u zajednicama sa srpskom većinom širom Kosova.

VIII – Transformacija: od učenice do preduzetnice

Snaga ovih institucija ne leži samo u statistici ili saradnji, već u stvarnim pričama devojaka koje su prošle kroz njih. Bilo da je reč o prvoj obuci koja je probudila skrivenu strast, mentorki koja joj je dala pravac ili prilici za praksu koja je podigla njihovo samopouzdanje, iskustvo svake devojke svedoči o uticaju koji nastaje kada posvećeno obrazovanje sretno potencijal nove generacije. Priče nekih od njih, prikazane u nastavku, pokazuju kako ulaganje u tehnološko obrazovanje predstavlja ulaganje u nove uspešne priče. A za one koji ih vode i podučavaju, promena je podjednako vidljiva.

Za **Bardu Ajvazi**, suosnivačicu „Brandfluence“-a, prištinske agencije za digitalni marketing i komunikacije, specijalizovane za brendiranje, uticaj obrazovanja je nešto čemu svakodnevno svedoči. Sarađivala je sa „Cactus Education“, RIT Kosovo, kao i organizacijama kao što su „Women in Tech Kosovo“ i „Digi-Women STIKK“ u razvoju obuke koja jača ne samo tehničke veštine, već i veštine liderstva, komunikacije i kreativnog razmišljanja. Prema Bardinim rečima: „Devojke koje upišu neku od ovih akademija ne samo da uče programiranje, već stiču hrabrost da izgrade nešto svoje.“

U međuvremenu, jednostavna obuka za 3D dizajn u Inovacionom centru Gračanica (ICG) potpuno je promenila put **Mateje Košić**. „Oduvek sam volela da kombinujem umetnost i tehnologiju“, seća se ona. „Ali upravo tokom ovog kursa shvatila sam kako ideje mogu postati nešto opipljivo, nešto što ljudi zapravo mogu da drže i koriste.“

To prvo iskustvo postalo je iskra koja je oblikovala njenu budućnost. „Obuka mi nije dala samo tehničko znanje, već mi je dala samopouzdanje“, kaže Mateja. „Naterala me je da razmišljam kao stvaralac, a ne samo kao učenik.“ Ono što je počelo kao mali eksperiment sada je preraslo u lokalnu inicijativu: Mateja dizajnira i proizvodi sopstvene 3D štampane kreacije, povezujući tradicionalne elemente sa modernim dizajnom. „Želela sam da našu kulturu prenesem u nešto sveže i korisno. Videti ljude kako koriste nešto što sam napravila je najbolja nagrada.“

Danas ona deli istu strast sa mlađim devojkama koje prvi put otkrivaju tehnologiju. Kao mentorka na radionicama ICG-a, Mateja im pomaže da prevaziđu strah i sumnju u sebe. „Želim da vide da tehnologija nije nikakva ekskluzivna muška oblast. To je prostor pun kreativnosti, hrabrosti i mogućnosti“, kaže ona.

„Ne čekajte savršen trenutak, počnite sada. Svaki mali korak je važan, a hrabrost uvek vodi ka rastu.“

Jednostavna obuka za upravljanje društvenim mrežama potpuno je promenila i put **Diore Bindžiju**. „Imala sam 20 godina i kao i mnogi mladi ljudi u to vreme, tehnologiju sam videla kao nešto što nam pomaže da se povežemo i delimo svakodnevni život, ali ne i kao alat za izgradnju budućnosti“, seća se ona. Ta prva obuka ju je navela da preispita sve. Tada se rodila ideja da društvene mreže nisu samo za praćenje, već i za vođenje. „Shvatila sam da vam tehnologija daje glas, a ako je koristite sa svrhom, ona vam daje i uticaj.“

Ova ideja se pretvorila u viziju: sa 24 godine, Dora je osnovala agenciju „Polar Bear“, prvu agenciju za zeleni marketing na Kosovu i u širem regionu. Sa jedinstvenim pristupom koji objedinjuje tehnologiju, kreativnost i ekološki aktivizam, Dora je izgradila prostor koji ranije nije postojao. „Za mene je to bio način da uradim nešto u šta verujem.“ Za više od decenije, Dora je postala jedan od najposvećenijih glasova za uključivanje devojaka u digitalni sektor. Vodila je obuke, bila mentor novim devojka i, na međunarodnim panelima, govorila o važnosti pristupa prostorima koji neguju hrabrost i samopouzdanje.

Zaključak:

Ova publikacija otkriva mozaik stvarnih priča, ličnih putovanja i kolektivnih inicijativa koje pokazuju moć žena da transformišu ne samo svoje živote, već i budućnost tehnologije na Kosovu.

Od učionica i laboratorija do digitalnih akademija, startapova, mentorstva i hrabrih zajednica, žene i devojke koje ste upoznali na ovim stranicama grade novu, ravnopravnu i inkluzivnu stvarnost.

„Od vizije do inovacije: Inspirativna putovanja žena u svetu tehnologije“ je više od dokumentacije postignuća, to je poziv na kontinuitet, poverenje u potencijal svake devojke i zajednička posvećenost da tehnologija postane prostor mogućnosti za sve.

Autori: Aurelja Kadriu, Nailje Dema

Uređivanje i lektura: Europe House Kosovo i Evropska unija na Kosovu

Grafički dizajn: Gentiana Šabani – Europe House Kosovo

Prevod i štampa: Europe House Kosovo

2025 © Autorska prava: Evropska unija na Kosovu

**Ova publikacija je nastala uz finansijsku podršku Evropske unije. Sadržaj publikacije ne odražava nužno stavove Evropske unije.*

European Union
in Kosovo

EUROPE
HOUSE

Europe House u Prištini
Ulica: OVK br. 90
Priština 10000, Kosovo
Telefon: +383 (0) 38 25 99
Imejl: info@europehouse-kosovo.com

Evropska unija na Kosovu
Kosovska Ulica 1,
Priština 10000, Kosovo
Telefon: +383 (0) 38 5131 200 99
Imejl: delegation-kosovo@eeas.europa.eu

Europe House u Severnoj Mitrovici
Ulica: Kralja Petra I, bb
Severna Mitrovica 40000, Kosovo
Telefon: +383 47 125 275
+381 64 9725 856
Imejl: info@europehouse-kosovo.com